

Istoria Universității din Iași, Gheorghe Iacob și Alexandru-Florin Platon (coordonatori), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, 906 p.

Împlinirea unui veac și jumătate de existență a Universității din Iași a impus reluarea cercetării istoriei celei mai vechi instituții de învățământ superior modern din România. Acest demers de cercetare, încărcat cu bogate valențe simbolice, a debutat sub auspiciile generoase ale conducerii așezământului academic ieșean, care a dorit să onoreze tradiția realizării unor lucrări științifice cu caracter monografic de tipul celor alcătuite în 1911, 1960 și 1985. Asemenea sintezelor anterioare, aceea finalizată în 2010 a urmat o perspectivă cronologică în înfățișarea diverselor momente din trecutul învățământului superior ieșean, cu accent deosebit asupra etapei inaugurate pe 26 octombrie 1860. Totodată, noua abordare se deosebește de cele precedente prin faptul că a extins orizontul de interes asupra domeniului istoriei universitare și, mai ales, s-a eliberat de vechea viziune, potrivit căreia trecutul academic se confundă cu un parcurs ascendent, marcat inevitabil de succesive acumulări calitative. Această perspectivă lineară nu a fost total abandonată, însă autorii s-au străduit să reconstituie, în egală măsură, momentele de criză și cu precădere cele de ruptură față de tradițiile fondatoare. Astfel, amplul efortul editorial, concretizat în anul 2010, prin strădaniile celor doi coordonatori, profesorii-istorici Gheorghe Iacob și Alexandru-Florin Platon, s-a derulat în contextul eliberării de constrângerile proprii perioadei comuniste, ceea ce a permis eliminarea balastului ideologic pe care lucrările similare realizate anterior erau nevoite să îl înglobeze. În plus, de-a lungul ultimelor două decenii cercetarea vieții academice ieșene a cunoscut un parcurs ascendent, înregistrând o remarcabilă diversificare tematică, dublată de permanenta îmbogățire a suportului documentar, în paralel cu racordarea la marile trenduri care animă istoriografia occidentală. Realizate după toate normele științifice în vigoare, studiile cuprinse în volum evită tentația festivismului aniversar, așa cum a remarcat în *Cuvântul Înainte* profesorul Vasile Ișan, Rectorul Universității „Alexandru Ioan Cuza”. Considerăm că în continuarea acestei constatări trebuie spus că volumul pe care îl prezentăm aici este primul din succesiunea de contribuții evocate care își propune să reconstituie, *sine ira et studio*, segmentul temporal cel mai problematic din istoria instituției, și anume perioada 1945/1948-1989, când Universitatea s-a aflat sub dominația dictaturii comuniste. Pornind de la aceste considerații preliminare, credem că noua *Istorie a Universității din Iași* poate fi privită ca o operă care întrunește, în egală măsură, valențele unui bilanț științific și constituie un punct de plecare pentru cercetările viitoare.

După *Introducerea* semnată de profesorul Alexandru-Florin Platon urmează un prim capitol, alcătuit de profesorul Gheorghe Iacob, *Universitatea din Iași. Repere istorice*, care are, de asemenea, un evident rol propedeutic. În cadrul acestui material, autorul își propune să prezinte principalele probleme și „actorii” vieții universitare ieșene, astfel încât cititorii, indiferent de pregătirea acestora, să poată asimila ușor reperatele care au marcat istoria Universității ieșene, de la înființare și până în secolul XXI. Structura capitolului ilustrează aceste obiective: 1. *Cronologia*; 2. *Denumirea*; 3. *Cadrul legislativ*; 4. *Structura*; 5. *Rectorii*; 6. *Membrii Academiei*; 7. *Doctorii honoris causa*; 8. *Profesorii*; 9. *Studentii*; 10. *Simbolurile Universității*. Simultan cu prezentarea sintetică, menită să deschidă porție spațiului academic pentru publicul larg, istoricul ieșean aduce o serie de clarificări importante privitoare la denumirea Universității în perioada 1933-1942 și la modul în care au evoluat diverse domenii ale învățământului superior, precum cel teologic, agronomic, farmaceutic și tehnic. Tabloul general este completat prin bogate extrase din suportul legislativ care a asigurat, de-a lungul timpului, funcționarea Universității. Sugestive sunt și statisticile care conțin informații privind personalitățile emblematiche ale vieții academice, atât în calitate de membri ai Academiei Române, cât și personalitățile care au primit distincția de *Doctor honoris causa*. În final, trebuie remarcat faptul că profesorul Gheorghe Iacob admite necesitatea ajustării acestor date, mai ales pe parcursul adâncirii cercetărilor, în special pentru perioada interbelică și pentru intervalul 1948-1989.

Al doilea capitol al lucrării, intitulat *Antecedente medievale și moderne ale Universității*, este conceput pentru a evoca expresiile instituționale ale formării intelectuale care au precedat apariția Universității moderne. În absența precizărilor utile pe care le găsim în *Introducere*, includerea unor asemenea de texte ar putea să-i surprindă pe cei care nu cunosc tradiția inaugurată în 1960 privind discutarea genezei Universității pornind de la formele anterioare de învățământ superior. Astfel, prezența unor studii care privesc „școlile înalte” anterioare anului 1860 are menirea de a schița perspectiva istorică a actului fondator de la jumătatea secolului al XIX-lea, mai ales că toate aceste momente pot fi simbolic legate prin „încrederea citorilor în virtuțile generice (culturale, morale și politice) ale unei educații înalte, indispensabile bunei întocmiri a țării” (p. XIV). Devine, așadar, clar faptul că intenția coordonatorilor nu a fost de a postula ideea de continuitate, cât mai curând de a evidenția rolul tradițiilor de formare intelectuală din perioada anterioară fondării Universității din Iași. Primul text din cadrul acestui capitol, semnat de profesorul Petronel Zahariuc, privește *Învățământul din Moldova în secolele XVI-XVII*, fiind focalizat asupra celor mai importante școli, respectiv Colegiul de la Cotnari, înființat de Despot-

vodă și Colegiul de la Iași, întemeiat de Vasile vodă Lupu, cu sprijinul mitropolitului Kievului, Petru Movilă. Ambele instituții de învățământ au fost strâns legate de mediul ecleziastic, însă „Colegiul de la Cotnari a avut o existență meteorică și nu a influențat societatea moldovenească în ansamblu” (p. 47), întrucât această instituție „a apărut ca expresie a voinței unui aventurier de geniu” (p. 48) în cursul anului 1562 și a început să funcționeze din primăvara anului 1563 (p. 49). Autorul și-a propus să realizeze o analiză a producțiilor istoriografice consacrate acestui moment, relevând „exagerările” și „distanțele” care pot fi întâlnite la nivelul scrierilor din perioada postbelică (p. 49). Concluziile acestei explorări bibliografice converg spre ideea că o astfel de instituție efemeră a fost destinată exclusiv populației reformate din Moldova, ceea ce explică absența continuității. În ceea ce privește programa școlară, metodele de învățământ și manualele folosite în Colegiul de la Cotnari, nu se poate spune dacă erau aceleași cu cele utilizate în instituțiile similare din Transilvania și din Apusul Europei, singura certitudine fiind că limba de predare a fost latina. Spre deosebire de Colegiul lui Despot-vodă, istoricul ieșean apreciază că întemeierea instituției de învățământ public, cunoscută sub numele de Colegiul lui Vasile Lupu, constituie unul dintre cele mai importante și discutate acte culturale din istoria Moldovei. În ceea ce privește începuturile acestui așezământ, istoriografia noastră a dispus până de curând doar un document păstrat într-o imprecisă traducere târzie, descoperit de Gheorghe Asachi, prin care Gheorghe vodă Ștefan reînnoia, la 2 aprilie 1656, privilegiul acordat de Vasile Lupu școlii din incinta mănăstirii Trei Ierarhi. În cursul unui stagiu de cercetare la Muntele Athos, istoricul Petronel Zahariuc a descoperit, într-un grup compact de hrisoave muntenești din arhiva mănăstirii Ivir, actul original, care poartă data de 9 mai 1640. Documentul reprezintă *actul de întemeiere a Colegiului din mănăstirea Trei Ierarhi*, ceea ce i-a permis autorului acestui studiu să afirme că „descoperirea acestui act are darul de a curma o dată pentru totdeauna discuțiile privitoare la existența sau nu a unui act de întemeiere a colegiului de la mănăstirea Trei Ierarhi, dat de Vasile Lupu” (p. 61). La fel de importantă este și ideea potrivit căreia documentul relevă faptul că domnul a zidit mănăstirea cu hramul Trei Ierarhi în centrul Iașilor din dorința de a întemeia o școală aici, în apropiere de curtea domnească, cum au procedat și alți suverani europeni dinainte sau din vremea sa. O altă precizare importantă este aceea potrivit căreia Vasile Lupu s-a îngrijit îndeaproape de funcționarea Colegiului, după cum transpare din strădaniile pe care le-a făcut pentru a achiziționa o tipografie, însă, autorul constată că lipsesc date concrete privitoare la funcționarea așezământului. Deși nu a dispus de o zestre spectaculoasă de informații, autorul are meritul de a restitui pentru prima dată într-o manieră

lipsită de echivoc momentul fondării Colegiului lui Vasile Lupu, aruncând, totodată, câteva noi lumini asupra semnificațiilor acestui moment. Următorul studiu din cadrul acestui capitol, alcătuit de profesorul Ion Toderășcu, privește *Academia Domnească din Iași*, instituție emblematică pentru secolul al XVIII-lea, atunci când învățământul a devenit „o problemă de stat”. Autorul pune la baza acestei aserțiuni ideea potrivit căreia noutatea adusă de veacul respectiv a constat în „*lărgirea accesului la educație, dezvoltarea învățământului în limba română și înființarea școlii superioare (academia), care să ne apropie, prin educație, de națiunile înaintate ale Europei*” (p. 82). Înființarea unei școli superioare după modelul instituțiilor similare din Europa timpului este văzută de istoricul ieșean ca o necesitate, un act de afirmare națională, dar și unul de mândrie princiară. În ceea ce privește geneza instituției, se precizează faptul că în Iași funcționa deja o *Școală domnească*, „succesoare, prin reorganizare”, a *Colegiului Vasilian* de la mănăstirea Trei Ierarhi, pe bazele căruia se va dezvolta, la începutul secolului al XVIII-lea, *Academia domnească* (p. 86). Așadar, așezământul academic înființat la Iași în anul 1714, din inițiativa lui Nicolae Mavrocordat (1711-1715), cu sprijinul patriarhului Hrisant Notara al Ierusalimului, „*reprezintă o etapă importantă a drumului parcurs de învățământul superior din Moldova până la înființarea universității moderne*” (p. 87), care a cunoscut trei etape în dezvoltarea sa: 1714-1764, 1765-1813, 1814-1821. Această instituție s-a aflat sub tutela Domniei care, alături de Biserică, i-a asigurat susținerea din punct de vedere financiar, a vegheat la organizarea studiilor, îmbunătățirea și diversificarea programei de învățământ, recrutarea și salarizarea dascălilor, dezvoltarea bibliotecii etc. Din acest punct de vedere, considerăm deosebit de importantă observația profesorului Ion Toderășcu potrivit căreia, pe parcursul întregii sale existențe, instituția a rămas dependentă de Domnie. Astfel, reorganizarea așezământului s-a produs tot ca urmare a unei inițiative princiare, aparținând lui Grigore Alexandru Ghica, prin hrisovul din 1766, considerat un „act unghiular în dezvoltarea acestei școli superioare” (p. 93). Autorul surprinde și un alt fapt definitoriu pentru modul în care a evoluat Academia domnească din Iași, în cea de a treia etapă de existență (1814-1821) producându-se tranziția spre un caracter românesc, primul curs predat în limba națională fiind cel de inginerie, încredințat lui Gheorghe Asachi, în noiembrie 1813. Pornind de la aceste observații, autorul plasează Academia domnească în rândul așezămintelor de cultură care au prefigurat cristalizarea structurilor destinate formării academice din secolul al XIX-lea. Prima dintre acestea este *Academia Mihăileană*, a cărei istorie este pusă în lumină de profesorul Gabriel Bădărău, un specialist în studierea acestei instituții. Discutând problema originilor școlii fondate la 16 iunie 1835, autorul subliniază că „în

viziunea întemeietorilor, noua instituție de învățământ trebuia să fie o continuare, pe plan superior, a vechii Academii, fondată și înzestrată cu venituri de Vasile Lupu, în secolul al XVII-lea. Deci, o <<academie națională>>, care să înlocuiască pe cea de expresie grecească dispărută în împrejurările de la 1821” (p. 103). Profesorul Gabriel Bădărău discută, de asemenea, despre inaugurarea noului centru de cultură în localul care a dăinuit până în iunie 1963, caracterul și nivelul acestuia, prilej pentru a face constatarea deosebit de importantă, potrivit căreia „prin organizarea sa și prin conținutul cursurilor, Academia Mihăileană nu mai era doar un colegiu medieval – deși amintește încă de o astfel de instituție școlară –, dar nu era nici o universitate în înțelesul modern al cuvântului; așa cum, la fel, nu poate fi înfățișată nici ca o academie din Evul Mediu european (o grupare, asociație de persoane cu preocupări comune, predominante de cultură, artă, știința etc), neîntrunind nici caracteristicile unei academii moderne, în înțelesul contemporan al termenului” (p. 109). La Academia Mihăileană au fost prevăzute trei Facultăți: „filosofie, drept și teologie și două cursuri speciale extraordinare: geometrico-practic și economie rurală”, dar autorul face observația potrivit căreia „corelarea cu structura modernă a sistemului de învățământ nu este, numai decît, edificatoare, deoarece nici durata studiilor, nici conținutul lor nu erau întocmai ca cele de astăzi” (p. 110). Cu toate acestea, preferă să vorbească despre „facultăți” în cazul Academiei Mihăilene, având în vedere atât modul în care a fost imaginată separarea studiilor, cât și faptul că în toate documentele oficiale ale școlii cursurile „învățăturilor înalte” sunt desemnate ca Facultăți (p. 111). O altă observație importantă este aceea că organizarea și ierarhizarea studiilor a constituit un proces de durată, Academia putând fi considerată „o instituție de învățământ cu dublu caracter (= nivel) – preuniversitar (gimnaziu + clasele colegiale – și nu numai decît în înțelesul strict de astăzi) și universitar („facultățile”, în primul rând)” (p. 111). Componenta universitară va dispărea odată cu înființarea Universității ieșene, prin integrarea Facultăților în rândul acesteia, ceea ce îl conduce pe profesorul ieșean spre constatarea că „învățământul universitar în România nu poate avea altă dată de naștere mai sigură decît cea a întemeierii Academiei Mihăilene din Iași” (p. 112). Concluzia autorului pledează pentru existența unei instituții universitare înainte de anul 1860, moment în care vechile realități academice ar fi suferit o metamorfoză, urmând să îmbrace alt chip instituțional.

Al treilea capitol al lucrării, intitulat *Universitatea în Epoca Modernă (1860-1918)* este consacrat unei perioade esențiale pentru nașterea acestei instituții de învățământ superior și pentru definirea identității sale în spațiul academic românesc. Prima contribuție, semnată de istoricul Florea Ioncioaia, abordează chestiunile controversate legate de *Înființarea și începuturile*

Universității (1860-1864). Autorul arată că scopul demersului său este „mai ales acela de a pune în evidență pe de o parte originile intelectuale și cronologia proiectului universitar, iar pe de alta modul de configurare funcțională a instituției” (p. 131). Din punctul de vedere al surselor și metodologiei, precizează că textul este unul „de sinteză, care presupune utilizarea cu precădere a literaturii istoriografice aflată deja în uz, dar deopotrivă și de un demers analitic, de reconstituire istorică a unor momente semnificative, dar mai puțin cunoscute ale evoluției fenomenului în discuție” (p. 131). Autorul stabilește o premisă de lucru opusă perspectivei larg împărtășite la nivel istoriografic privind continuitatea formelor de învățământ superior din capitala Moldovei și implicit contrarie relației de factură genealogică pe care aceasta o postulează. Istoricul Florea Ioncioaia susține cu tărie că „tradiția universitară în lumea românească era ca și inexistentă la mijlocul secolului XIX în Principate, atât din punct de vedere instituțional cât și <<ideologic>>, al imaginarului cultural”. Pentru a risipi orice confuzie, insistă asupra faptului că experiența *Academiilor domnești* de la București și Iași, din secolul al XVIII-lea, sau aceea a *Academiei Mihăilescu* nu poate fi atașată unei pre-istorii a Universității. În același timp, subliniază că „idealul universitar avea o susținere precară în lumea românească a epocii” (p. 131), iar fondarea Universității din Iași „a fost actul de voință al lui M. Kogălniceanu” (p. 136). De altfel, concluzia cercetătorului este tranșantă, apreciind că „solemnitatea inaugurării Universității, pe 26 octombrie 1860, în prezența domnitorului, avea mai ales o semnificație simbolică. Ceremonia inaugura formal o instituție, consacra prin aceasta un act de voință politică și punea capăt unui proces. Totodată, era un gest care semnifica un act de ruptură în raport cu ambianța epocii, în ciuda referinței <<istorice>> la *Așezământul* din 1850” (p. 137). Universitatea din Iași nu s-a născut ca o necesitate a societății românești, cât mai curând dintr-un „amestec de voluntarism, calcul politic și orgoliu academic al unui corp restrâns de profesori”, care „a asigurat succesul demersului de fondare într-o perioadă relativ scurtă de timp și în circumstanțe neprietenoase” (p. 137). Astfel, autorul consideră că despre prima instituție modernă de învățământ superior din țară se poate spune că a fost „născută din intenții contradictorii și în circumstanțe deloc prietenoase, în ciuda ceremoniei inaugurale triumfalistă” (p. 142). Deosebit de elocvent este inventarul de probleme cu care s-a confruntat Universitatea încă de la început și care au continuat să îi marcheze întreg parcursul evolutiv: „dificultățile financiare, îndeosebi absența unui suport financiar solid și pe termen lung, legătura ombilicală cu statul, ca sursă de ingerință extra-academică, absența unei piețe academice și școlare suficient de puternice pentru a susține o dinamică universitară reală” (p. 142). Universitarul ieșean acordă o atenție deosebită

rectoratului lui Titu Maiorescu, a cărui venire în fruntea Universității a fost „o alegere salutară: în plină criză instituțională, Universitatea va fi practic refondată de tânărul rector în cei patru ani de rectorat, printr-o acțiune tenace și de multe ori vizionară” (p. 147). Modul în care autorul caracterizează actul fondator reprezintă cel mai pertinent enunț formulat până acum privind începuturile instituției academice din capitala Moldovei, arătând că „autonomia poate fi un pericol, în absența unei culturi instituționale bine configurate, ca și a unui suport din partea societății. Universitatea din Iași s-a născut din voința unei minorități sub forma unui act politic, motivat în registrul imaginarului modernizator al epocii, ca parte a procesului de configurare statală și națională: sursă de prestigiu național și suport al modernizării. Această fondare venea, așadar, pe un teren puțin pregătit, marcat de instabilitate politică și instituțională, de precaritatea resurselor” (p. 150). Textul realizat de Florea Ioncioaia reprezintă o contribuție deosebit de valoroasă în ceea ce privește începuturile Universității ieșene, principalul merit al acesteia constând în poziționarea critică față de momentul fondator, pe care îl caracterizează pornind de la contextul epocii în care s-a produs. *Concluziile la care ajunge autorul sunt în vizibil dezacord cu contribuțiile anterioare din acest volum, orientate mai curând spre creditarea unei filiații dintre formele anterioare de învățământ superior și instituția fondată la 26 octombrie 1860.* Considerăm că, pentru a pune în acord cele două perspective istoriografice, se impune o revenire sistematică asupra tuturor surselor utilizate până acum, precum și convocarea altor mărturii inedite sau pe care cenzura comunistă le-a eliminat din circuitul științific. În felul acesta este posibil ca multe dintre vechile clișee istoriografice să fie abolite, iar noile intuiții să își găsească validarea firească. Urmând perspectivă cronologică asumată, volumul continuă cu o contribuție referitoare la *Profesorii Universității (1860-1914)*. Studiul semnat de fostul profesor al Universității din Iași, Gheorghe Platon, a fost publicat inițial sub titlul *Profesori și studenți ai Universității în epoca modernă*, în *Istoria Universității din Iași*, redactori responsabili: Gh. Platon, V. Cristian, Iași, 1985, p. 83-117 și republicat (cu acordul autorului, obținut în anul 2005) în vol. *Universitatea din Iași. De la modelul francez la sistemul Bologna*, coordonator Gh. Iacob, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2007, p. 167-206. Reluarea acestui material trebuie în primul rând apreciată ca reprezentând un gest de reverență intelectuală față de memoria celui care a fost magistrul majorității istoricilor ieșeni consacrați. Totodată, trebuie adăugat că în contextul unui demers istoriografic anunțat, de coordonatorii volumului, ca înnoitor în formă și fond, acest segment de interes istoriografic, cu un pronunțat caracter prosopografic, putea fi atribuit unui istoric tânăr, aflat în deplin contact cu cercetarea actuală. Astfel, se impunea reluarea problematicii,

cu multiplicarea și diversificarea surselor, odată cu adaptarea orizontului metodologic la noile trenduri de profil. Apelul la un profesionist tânăr putea duce la evitarea distonației flagrante prin raportare la studiul anterior, semnat de Florea Ioncioaia, dat fiind faptul că vechiul material al profesorului Gheorghe Platon este construit în jurul ideii potrivit căreia întemeierea Universității din Iași reprezenta o expresie elocventă a dezvoltării societății românești în sens modern și a maturizării sale instituționale. Emblematică în acest sens este analiza privind atragerea cadrelor, concursurile fiind considerate „prilejuri de riguroasă și responsabilă selecție” (p. 156), ceea ce a făcut să se poată vorbi despre „evoluția ascendentă a Universității din Iași” (p. 157). Deși studiul este unul deosebit de solid sub raportul informației, constituind, la vremea primei sale publicări, o adevărată piatră de hotar a studiilor de istorie a Universității din Iași, în orizontul istoriografic al anului 2010 tematica abordată se impunea a fi reluată. Următoarea contribuție, în care cercetătorul Leonidas Rados se ocupă de *Studentii Universității (1860-1914)*, reprezintă un demers original, alcătuit după regulile cercetării științifice de profil, care fructifică toate contribuțiile anterioare și pune în valoare un vast suport documentar, în bună măsură inedit. Reconstituirea diverselor aspecte ale vieții studentești din prima jumătate de secol a istoriei Universității implică, din punct de vedere istoriografic, o lectură pe paliere multiple. Punctul de plecare este inevitabil reprezentat de datele statistice, urmând ca analiza să ajungă până la formele publice de manifestare și organizare a studenților ieșeni. Autorul își concepe cercetarea într-o manieră pertinentă, pornind de la o interogație esențială prin valoarea sa propedeutică referitoare la ce însemna, în perioada modernă, a fi student la Universitatea din Iași. Deși întrebarea poate părea ușor superfluă, răspunsul se dovedește departe de a fi facil. Astfel, este evident că nu se poate ajunge la clarificările anticipate decât prin studierea multiplelor aspecte ale vieții studentești, de la manifestările circumscrise spațiului academic până la cele ludice, sociale și politice. În urma unei investigații laborioase, care este întemeiată pe un impresionant volum de surse, majoritatea arhivistice, cercetătorul este în măsură să formuleze câteva judecăți definitive privind condițiile de studiu pe care le oferea prima Universitate modernă a țării. Astfel, este pusă în evidență „absența unei piețe școlare serioase (licee complete și absolvenți numeroși) care să permită alimentarea previzibilă pe termen mediu și lung a facultăților cu public”, precum și lipsa „unui debușeu al diplomelor și atestatelor universitare, în condițiile în care mecanismul de selecție în funcțiile publice nu era decât arareori meritocratic și, de aici, lipsa unei cereri sociale solvabile pentru absolvenți, chiar dacă exista prevederea vagă, la care ne refeream mai sus, că statul modernizator va primi tineri în slujbe numai dacă aceștia fac dovada studiilor necesare” (p.

183). Deosebit de utilă este sistematizarea informațiilor privind evoluția numerică a populației studențești, condițiile de studiu de care beneficiau tinerii, precum și modul în care erau evaluați studioșii, frecvența la cursuri, rata de promovare. Această cercetare constituie o restituire necesară a unor fragmente din viața studențească ocolite până acum în mod sistematic. La fel de originală este și porțiunea care privește *Studentul în timpul liber*, în care sunt analizate aspecte inedite referitoare la condițiile de cazare, distracție, legături sentimentale. Cu adevărat pasionant este subcapitolul intitulat *Excuse studențești. Greve, proteste, abateri disciplinare și pedepsele aplicate*, mai ales prin modul în care sunt înfățișate tensiunile survenite în relațiile dintre profesori și studenți. O contribuție însemnată, circumscrisă unor preocupări fundamentale ale autorului are în vedere *Spiritul asociativ studențesc la Universitatea din Iași*, prilej cu care cercetătorul remarcă organizarea, scopurile și mai ales ideile colportate prin intermediul asociațiilor studențești. De asemenea, Leonidas Rados abordează subiecte puțin frecventate până acum sau considerate tabu: *Marginalii populației studențești: evreii și studentele*. Putem conchide că cercetătorul ieșean a realizat un studiu solid, care tratează într-o manieră profesionistă un subiect de maximă importanță pentru Universitatea din Iași. Următoarea contribuție, mult mai restrânsă ca amploare, se referă la *Programe de studii. Școli științifice* și îi are drept autori pe Gheorghe Cliveti și Adrian-Bogdan Ceobanu. Importanța acestui text constă în faptul că pune în evidență ceea ce se studia la Universitatea din Iași, fie și prin simpla enumerare a disciplinelor. Cu adevărat util este segmentul dedicat cercetării științifice, care se cuvine dezvoltat în viitor prin abordarea unei perspective prin care să se restituie multitudinea de nuanțe pe care le implică travaliul cercetării. Deși lapidar, materialul are marele merit de a furniza numeroase date, indicând totodată potențialul unei direcții de cercetare. Următorul text, aparținând lui Dumitru Ivănescu, se înscrie în același registru de abordare, propunând o temă punctuală: *Baza materială a Universității: Palatul Universitar de la Copou*, subiect care a mai fost tratat, sub forma unei micro-monografii, chiar de către doi dintre autorii acestui volum (profesorii Ion Toderășcu și Ion Agrigoroaiei). Prezentul material nu schimbă datele fundamentale deja cunoscute și nici nu propune interpretări diferite, însă aduce în atenția publicului câteva detalii noi privind modul în care s-a ajuns la configurarea Palatului Universitar de la Copou, construcție începută la 23 mai 1893 și inaugurată la 21 octombrie 1897. În cadrul următorului text, Claudiu-Lucian Topor aduce în discuție *Dimensiunea externă a Universității*, propunând o nouă manieră de abordare a acestui subiect, prin faptul că își concepe cercetarea ca un demers autonom, construit pe baza unei documentații bogate. Meritul autorului trebuie relevat mai ales că cercetările anterioare de

istorie universitară au evitat, în general, circumscrierea relațiilor externe ale Universității ca un demers autonom de cercetare. Această situație se explică în mare măsură prin precauțiile pe care și le-au asumat coordonatorii monografiilor anterioare, din dorința de a evita contingenta agresivă a factorului ideologic. Universitarul ieșean și-a procurat sursele printr-o sistematică activitate de explorare arhivistică, în urma căreia a putut să identifice o serie de invitații primite de Universitate pentru a trimite reprezentanți la diverse manifestări științifice internaționale, participările unor profesori la unele dintre acestea, precum și prezența universitarilor ieșeni la serbări jubiliare, fragmente de corespondența academică și diverse schimburi de carte. Concluzia formulată de autor, potrivit căreia, „relațiile externe ale Universității din Iași s-au manifestat la incidența a două influențe majore: perspectiva identitară națională și tendința de asimilare a unui model european” (p. 258), poate fi considerată îndreptățită. Departe de a epuiza subiectul, cercetarea propusă de Claudiu Topor are meritul de a deschide perspectivele unui vast șantier de cercetare. Volumul continuă cu contribuția pe care o propune Ionuț Nistor privind *Aniversarea semicentenarului (1910)*, eveniment pe care autorul îl discută dintr-o perspectivă echilibrată și nuanțată. Încă de la început dorește să prevină cititorii cu privire la faptul că manifestarea a fost proiectată precum „un moment de bilanț al evoluției și realizărilor instituției ieșene, ca prilej de solidaritate afirmată a corpului academic în jurul unui proiect educațional...și ca oportunitate de a consolida prestigiul Universității, prin participarea familiei regale la serbările jubiliare” (p. 259). Programate inițial pentru octombrie 1910, manifestările au fost organizate peste un an, iar la baza acestei decizii au stat mai multe motive, între cele mai importante erau izbucnirea epidemiei de holeră și starea precară de sănătate a Suveranului. Cu ocazia Jubileului au sosit la Iași numeroși invitați din străinătate, care reprezentau atât instituțiile de învățământ superior, cât și misiuni militare sau legații din București. Într-un număr al ziarului „Opinia” se nota, însă, că din cele 200 de invitații adresate unor cadre didactice de la universități din Europa, America sau Australia, doar 12 profesori au putut fi prezenți la festivități. Pornind de la zestrea documentară acumulată, tânărul universitar ieșean descrie modul în care s-au desfășurat festivitățile, redând sugestiv atmosfera solemnă. De asemenea, sugerează faptul că Universitatea întâmpina probleme numeroase în ceea ce privește stabilitatea corpului profesoral și, mai ales, adecvarea studiilor la nevoile reale ale societății românești. Prin toate aceste calități, materialul poate fi considerat o contribuție notabilă la istoria celei mai vechi instituții de învățământ superior modern din România. În studiul care încheie acest capitol, profesorul Ion Agrigoroaiei discută despre *Universitatea din Iași în anii Primului Război Mondial (1914-1918)*, reluând o temă intens

frecventată de autor în ultimii ani, mai ales prin prisma preocupărilor privind rolul pe care l-a jucat capitala Moldovei în Marele Război. Cu acest prilej universitarul ieșean își propune să analizeze modul în care mediul academic a dezbătut problema intrării României în conflagrație, punând un accent special pe agitațiile studențești. De asemenea, surprinde în ce măsură Universitatea din Iași a fost afectată de război, mai întâi în urma mobilizărilor, apoi a refugiului. În fața înaintării trupelor Puterilor Centrale pe cele două fronturi, în octombrie-noiembrie 1916 s-a produs retragerea în Moldova și în aceste împrejurări orașului Iași i-a revenit un rol excepțional, fiind nevoit să facă față unor greutăți colosale. Autoritățile centrale au fost găzduite în clădirile diferitelor instituții, ale unor particulari, funcționând în condiții improprii: Senatul în Aula Universității din Palatul de la Copou, iar în mai multe încăperi ale Universității ieșene au funcționat diferite direcții și servicii ale Ministerului de Război. Spațiul unor laboratoare a fost ocupat de o parte a Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor și de Direcția Sănătății Publice, iar sala cea mare a Seminarului Facultății de Litere și Filosofie a găzduit Serviciul Muncilor Agricole din Ministerul Agriculturii și Domeniilor etc. (p. 279). Putem conchide că reconstituirea propusă aici de profesorul ieșean redă elocvent problemele la care a fost nevoită să facă față Universitatea din Iași în timpul primei conflagrații mondiale.

În cadrul capitolului IV, care privește *Universitatea în perioada interbelică (1918-1939)*, majoritatea studiilor sunt semnate de profesorul Ion Agrigoroaiei, specialist în studierea perioadei. Primul dintre acestea evocă *Misiunea Universității din Iași în cadrul României întregite*, urmărind să reliefeze rolul pe care și l-a rezervat elita academică după Marea Unire, astfel încât „intelectualitatea, implicată puternic în realizarea idealului național, considera că începea o nouă etapă în istoria neamului și că menirea ei era de a edifica o cultură superioară, la cotele cele mai ridicate ale realităților umanității, care să contribuie la progresul general și să se remarce prin particularitățile geniului național românesc” (p. 299). După depășirea greutăților generate de război și, mai apoi, de criza din 1929-1933, autorul vorbește despre modul în care statul a încurajat dezvoltarea învățământului, a culturii și a vieții spirituale, în general. De asemenea, semnalează progresele excepționale la nivelul relațiilor internaționale, mai ales sub raportul schimbului de idei și efectuarea unor stagii de cercetare și studii în străinătate. Această perspectivă optimistă este riguros temperată, atunci când universitarul ieșean trebuie să vorbească despre greutățile cu care s-a confruntat Universitatea din Iași imediat după Primul Război Mondial, când instituția a fost nevoită să facă față unor probleme enorme, generate de inadecvarea acesteia la aflusul de studenți din primii ani postbelici, dintre care mulți proveneau din afara granițelor Vechiului Regat. Concluzia

autorului este că „evoluția instituției în perioada interbelică va confirma, în esență, misiunea pe care aceasta și-o asumase a doua zi după Marea Unire” (p. 307). Aici trebuie spus că misiunea patriotică și națională la care face trimitere profesorul Ion Agrigoroaiei a ridicat Universității probleme enorme de adaptare la realitățile interbelice, fiind totodată și una din sursele derapajelor naționalist-xenofobe. Acesta este motivul pentru care considerăm că în actualul stadiu de cunoaștere este de preferat evitarea răspunsurilor definitive asupra unor probleme pe care studiile monografice sunt departe încă departe de a le epuiza. Următoarea contribuție realizată de Ion Agrigoroaiei se referă la *Facultăți, profesori* și este concepută dintr-o perspectivă mai mult cantitativă, fiind redată situația Facultăților sub mai multe aspecte, de la cadrele didactice, cursurile predate de acestea și evoluția numerică a studenților (cu accent pe impactul produs de sosirea studenților moldoveni), până la situația bibliotecilor specializate. De asemenea, este comprehensiv evidențiată activitatea diverselor Institute care au funcționat pe lângă Facultăți, a Muzeului de Antichități și a Grădinii Botanice. În acest context, se simte lipsa unei abordări nuanțate, menită să pună în evidență cauzele generale și motivațiile particulare care au determinat exodul de cadre universitare de la Iași spre București, fenomen care a afectat toate Facultățile, cel mai mult a având de suferit cea de Medicină. După Marea Unire acest trend a fost orientat spre noul centru universitar de la Cluj, de această dată profesorii părăsind toate Facultățile din Iași în proporții comparabile. Segmentul rezervat profesorului Ion Agrigoroaiei continuă cu un text despre *Studenți, cămine, cantine*, în cadrul căruia autorul surprinde impactul aflului studenților basarabeni, însă abordează doar tangențial consecințele acestui fenomen asupra calității studiilor și a vieții citadine, în general. Acesta constituie un subiect de studiu cu un potențial deosebit de mare, care implică și discutarea modului în care tinerii studioși au influențat societatea basarabeană după încheierea formării academice. În continuarea firească a acestui material a fost inclusă contribuția lui Gabriel Asandului intitulată *Mișcări studențești*, dedicată frământărilor prin care a trecut corpul studioșilor ieșeni după Primul Război Mondial. Autorul explică aceste mișcări antisemite prin impactul pe care l-a avut „valul naționalist European” (p. 350), deși acesta a reprezentat mai curând contextul desfășurării evenimentelor, care a furnizat pretextele și, într-o anumită măsură, retorica. Cauzele trebuie căutate, de fapt, la nivelul relațiilor dintre diverse componente etno-confesionale din interiorul societății moldovenești. Tratarea secvențială este, în general, utilă, deși se impunea o privire mai atentă asupra eșafodajului teoretic al acestor mișcări, relația dintre profesori și studenți sau aceea a Universității cu Ministerul de resort. De asemenea, nu trebuie uitat că intelectualitatea evreiască a mobilizat o retorică

specifică, în cadrul căreia invoca numeroase argumente, pornind de la exemplul recent al participării pe front a elementului iudac, dar și unele mai puțin concrete, care țin de tradiția conviețuirii cu românii și utilitatea economică a acestui grup minoritar. Textul realizat de cercetătorul ieșean are calități mai ales în sfera orizontului documentării, însă dificultatea temei pe care a abordat-o nu i-a permis să prezinte toate aspectele acesteia într-o manieră comprehensivă. Profesorul Ion Agrigoroaiei a realizat și textul care privește *Baza materială a Universității* în perioada scursă între cele două războaie mondiale. În ciuda măririi acesteia în perioada interbelică, mai ales prin extinderea Palatului Universitar de la Copou, Universitatea a întâmpinat dificultăți deosebite în ceea ce privește acoperirea cheltuielilor de întreținere, iluminat, încălzit, plata impozitelor și taxelor. Pe acest fond, subvenția acordată de stat pentru cheltuielile materiale a scăzut continuu, punând conducerea instituției în fața unor dificultăți ce păreau imposibil de depășit, mai ales pe fondul crizei economice, când reducerile bugetare i-au afectat atât pe profesori, cât și pe studenți. Revenirea s-a produs abia în a doua parte a deceniului patru, însă nu s-au putut pune bazele unei dezvoltări durabile, ca urmare a cezurii pe care a provocat-o Al Doilea Război Mondial. Epilogul acestui material conține o discuție în jurul edificării și funcționării noului Palat Universitar de la Copou, care, cel puțin în partea de început (p. 374-375), reia unele elemente din contribuția lui Dumitru Ivănescu de la p. 244-249. Dincolo de această redundanță, se poate spune că textul aduce o însemnată contribuție la cunoașterea unor aspecte mai puțin cunoscute ale vieții academice ieșene, așa cum sunt cele legate de infrastructură. Tot profesorul Ion Agrigoroaiei și-a asumat și studiul despre *Viața științifică* specifică primei instituții moderne de învățământ superior. Autorul trece în revistă publicațiile care au apărut în perioada interbelică sub egida Universității, precum și societățile științifice girate de aceasta. Sunt enumerate, la nivel infrapaginal, și publicațiile din străinătate la care au colaborat profesorii Universității din Iași, fără a se oferi detalii asupra calității și impactului unor astfel de legături științifice. De asemenea, se realizează o discuție asupra schimburilor de carte și a diverselor contacte academice în care au fost angrenați diverși profesori. Pornind de la aceste date, la care se vor adăuga cu certitudine și alte informații inedite, rămâne ca cercetările viitoare să precizeze care era locul primei instituții de învățământ superior a țării în peisajul academic european. Nu există nici o îndoială că „Iași erau apreciați ca unul din cele mai importante centre științifice ale țării” (p. 386), însă dimensiunea valorii trebuie stabilită doar prin intermediul unor analize comparative, care să invoce cazurile unor instituții europene similare. Un asemenea demers va necesita pe viitor un bun control asupra bibliografiei

occidentale de profil și o stăpânire a metodologiei aferente. Din acest punct de vedere se poate spune că autorul a manifestat precauție, precizând că „aspectele luate de noi în discuție au urmărit să reliefeze componente ale vieții științifice, fără a ne propune – nici nu avem căderea – remarcarea *rezultatelor* obținute de *cercetarea universitară* ieșeană în *domeniile științifice* promovate. Dezvoltarea științei la Universitatea din Iași a constituit obiectul a numeroase lucrări, vizând o perioadă mai lungă sau numai o anumită etapă, un domeniu sau altul, articole dedicate unor școli și orientări științifice, institute și reviste etc.” (p. 392). O altă rezervă asumată ține de modul în care universitarul ieșean și-a circumscris demersul, arătând că „nu ne-am propus să cuprindem întreaga gamă de preocupări și manifestări din viața științifică a Universității în perioada interbelică, iar seria exemplelor dezbătute este departe de a fi completă. Obiectivul nostru a fost de a sugera atmosfera de studiu existentă în vechea capitală a Moldovei, de a explica noile coordonate, largi, naționale și internaționale, pe care și-a desfășurat activitatea cea mai veche universitate a țării” (p. 393). Dincolo de aceste delimitări, trebuie precizat că sunt unele manifestări care pot fi asociate doar circumstanțial Universității din Iași, precum primul Congres de Bizantinologie, din 1924, care s-a ținut în capitală și nu la Iași, deși a presupus o fază itinerantă care a inclus și Moldova. De altfel, majoritatea informațiilor aduse în discuție se înscriu mai ales în sfera relațiilor internaționale ale Universității, care țin de palierul reprezentării academice. Mai rămâne ca cercetările viitoare să opereze distincția subtilă între aceste relații și activitățile strict legate de cercetarea științifică. Ultima contribuție a profesorului Ion Agrigoroaiei la arhitectura acestui volum privește *Spiritul universitar*, în care lasă sursele să vorbească, propunând cititorilor o narațiune asupra principalelor frământări care au marcat viața universitară interbelică, bogat ilustrate prin citate aparținând diverselor personalități care au activat în mediul academic ieșean. Dincolo de agitațiile de care a fost marcată aceasta, transpare și o confruntare de idei, asupra cărora contribuțiile ulterioare vor trebui să se aplece cu mai multă stăruință. Considerăm că tocmai la nivelul acestui orizont teoretic trebuie căutată esența „spiritului universitar”.

Capitolul al V-lea, *Instituția Rectoratului (1860-1940)*, este asumat în întregime de tânărul cercetător ieșean Cătălin Botoșineanu, prin studiul *Alegerile pentru funcția de rector și evoluția demnității rectorale*. Autorul, un specialist al istoriei Universității din Iași, începe prin a releva faptul că „ambiguitatea de care a fost marcată, sub raportul principiilor inspiratoare, inițiativa constituirii Universității a făcut ca drepturile acesteia să nu fie clar definite, iar autonomia funcțională a acesteia, implicit definirea demnității rectorale, să poată fi revendicată atât de spațiul academic cât și de autoritatea ministerului de resort,

cel al Cultelor și Instrucțiunii Publice” (p. 421). Autorul arată, cu ajutorul unor argumente convingătoare, faptul că „evoluția acestei funcții s-a aflat în directă legătură cu dezvoltarea Universității din Iași”, iar „eforturile reformării statutului rectoral, pornind de la configurația alegerilor, ilustrează modelul de universitate asumat în spațiul academic ieșean și influența factorului politic în gestionarea învățământului superior” (p. 423). De asemenea, discută pe larg despre modalitățile de alegere a conducătorului instituției, relevând că acestea constituiau un bun indicator în ceea ce privește raporturile dintre mediul universitar și factorul politic. Deosebit de utilă pentru cercetările viitoare este observația potrivit căreia „rectorul unei universități din România dispunea astfel de două legitimități, oferite, o dată de profesorii universității prin alegere și concedată apoi de către ministrul Instrucțiunii, prin numirea directă din lista înaintată”, această ambiguitate lăsând loc presiunilor ministeriale și atitudinilor partinitoare din partea unor conducători ai Universității (p. 426). Sugestivă pentru construcția întregului demers este discuția privind exemplele de accedere la funcția de rector în perioada 1860-1938. De asemenea, reconstituirea contextului în care s-a dezvoltat instituția rectoratului în primii ani și faptele care au marcat-o reprezintă un câștig istoriografic extrem de important. La fel de pasionantă este redarea tensiunilor care au marcat alegerile rectorale de la jumătatea deceniului opt al secolului al XIX-lea sau demisiile de la începutul veacului următor. Totodată, autorul pune în evidență faptul că în perioada interbelică raporturile dintre putere și opoziție la nivel național și-au pus amprenta asupra modului în care era desemnat rectorul Universității din Iași. La această intruziune a politicului s-au adăugat, cel puțin la începutul perioadei, problemele legate de scandalul diplomelor false de la Facultatea de Drept și tulburările studențești care au dus la blocarea activității Universității. Toate acestea au făcut ca demnitatea rectorală să fie marcată de o profundă instabilitate de-a lungul perioadei care s-a scurs între cele două războaie mondiale. Aprecierile finale redau fidel esența cercetării, cercetătorul conchizând că „permanența intervențiilor exterioare în câmpul academic a contribuit la politizarea mizelor universitare și la dificultatea stabilirii unui consens intern în ceea ce privea desemnarea rectorului” (p. 449).

Coordonatorii volumului au decis să evoce și unele *Relații interuniversitare (1918-1940)*, oprindu-se la cele pe care Universitatea din Iași le-a avut cu instituțiile similare din Cluj și Cernăuți, precum și cu spațiul basarabean. Prima contribuție, *Dialog interuniversitar Iași-Cluj*, aparține profesorului clujean Vasile Pușcaș, care, încă de la început, subliniază că „în condițiile în care românii ardeleni nu au reușit să impună în Transilvania așezămintele universitare, considerate absolut necesare procesului de modernizare și

progresului națiunii, ei nu au ezitat să treacă în celelalte teritorii în care se dezvoltă națiunea română pentru a pune în practică misiunea universității moderne” (p. 455). Astfel, la Iași, pe data de 26 octombrie 1860, din 11 profesori câți au început cursurile la Facultățile de Drept, Litere și Științe, 5 erau din Ardeal. Interesant este faptul că, după Marea Unire și întemeierea universității românești de la Cluj, trendul s-a inversat, însă acest aspect este discutat într-o manieră sumară, ceea ce lasă suficient loc pentru dezvoltarea subiectului în viitor. Următorul material, referitor la *Contribuția universității din Iași la pregătirea intelectualității basarabene (1918-1940)*, îi aparține istoricului basarabean Gheorghe Palade. Acesta își axează demersul pe ideea de deschidere pe care Universitatea din Iași a arătat-o după Marea Unire în ceea ce privește formarea tinerilor din stânga Prutului. Astfel, după 1918, de-a lungul primilor zece ani de evoluție în cadrul României întregite, majoritatea tinerilor basarabeni absolvenți ai școlilor secundare și-au făcut studiile la Universitatea din Iași. Pentru ei s-au creat condiții favorabile care includeau scutirea de taxe, asigurarea unor locuri în cămine, cantină și bibliotecă, astfel încât numărul studenților veniți din Prut și Nistru la cele patru Facultăți să fie în creștere permanentă. Din păcate, găsim prea puține informații despre dificultățile pe care le-a antrenat sosirea masivă a studenților basarabeni la Iași și avatarurile adaptării lor la viața universitară. Horizontul documentar este însă unul solid, după cum rezultă din maniera în care a reliefat geneza Facultăților de Teologie (1926) și Științe Agricole de la Chișinău (1933), ca extensiuni ale Universității din Iași. Ultimul text al acestui grupaj aparține cercetătorului ieșean Mihai-Ștefan Ceaușu, care încă din titlul *Legături interuniversitare Cernăuți-Iași*, propune acoperirea intervalului ce începe din toamna anului 1875, când a avut loc deschiderea oficială a cursurilor academice la noua universitate din capitala Bucovinei, care va purta numele împăratului Franz-Iosef. După prăbușirea Monarhiei de Habsburg și unirea Bucovinei cu România, la 28 noiembrie 1918, s-a pus treptat problema reorganizării Universității din Cernăuți, în sensul transformării acesteia dintr-o universitate germană într-una românească, noul așezământ academic fiind inaugurat pe 24 octombrie 1920. În anii următori, legăturile dintre cele două instituții de învățământ superior s-au materializat sub mai multe forme, dintre care autorul discută cu precădere despre vizitele de studiu efectuate de profesorii de la Cernăuți sau Iași. Și schimbul de informații științifice între cele două universități a îmbrăcat diverse forme, de la comunicări ținute la diferite reuniuni științifice, la publicarea de studii, articole sau recenzii în revistele de specialitate din Cernăuți sau Iași. Totodată, reorganizarea Universității din Cernăuți, în forma sa românească, a însemnat și primenirea corpului academic. Insuficiența personalului calificat la nivelul provinciei a

făcut ca aici să fie aduse și cadre didactice cu rang universitar din Vechiul Regat, care aveau o bună pregătire academică. Dintre acestea, multe au provenit de la Universitatea din Iași, mai ales la Facultatea de Științe. Contribuția istoricului ieșean nu se remarcă prin gradul de noutate a informațiilor, însă are marele merit de a reda, pentru prima dată într-o manieră coerentă, imaginea modului în care au relaționat două universități apropiate geografic, însă cu destine total diferite.

Capitolul al șaptelea, care privește *Universitatea în anii celui de-Al Doilea Război Mondial și în primii ani postbelici*, revine tinerilor istorici contemporaniști Ionuț Nistor și Adrian Vițalaru. Ultimul dintre aceștia se ocupă pentru început de *Structura Universității*, subliniind faptul că cea din toamna anului 1941 s-a păstrat până la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar în primii ani postbelici Universitatea a reușit să-și mențină organizarea internă din 1945. Deceniul cinci al secolului XX a însemnat și trecerea Universității într-o altă perioadă a istoriei sale, dominată de pierderea autonomiei, ideologizarea vieții academice și impunerea unui control riguros de către autoritățile comuniste. În continuare, Ionuț Nistor se ocupă de *Activitatea didactică și științifică*, punând în evidență faptul că rigorile impuse de statul național-legionar și regimul antonescian, orientarea externă a României, pierderile teritoriale și situația excepțională provocată de război au influențat cursul firesc al activităților didactice și științifice, fără a schimba decisiv coordonatele stabilite în perioada interbelică. Lui Adrian Vițalaru îi revine misiunea dificilă de a scrie despre *Profesorii Universității*, mai ales că de-a lungul perioadei discutate corpul profesoral al Universității din Iași a suferit un proces continuu de completare și înnoire. Cuprinși de mirajul pe care îl reprezenta capitala țării, unii profesori ai Universității Mihăilene, cum s-a numit instituția începând din 1933, au reușit să obțină catedre la București. În pofida acestui trend negativ, pe parcursul războiului, Universitatea și-a priment corpul academic. Emergența totalitarismelor a dus însă la diminuarea drastică a autonomiei, așa cum s-a întâmplat în perioada guvernării legionare, când s-a creat cadrul legislativ care permitea schimbarea conducerii Universităților și a Facultăților de către guvern. După evenimentele din 21-23 ianuarie 1941, care au marcat îndepărtarea de la guvernare a legionarilor și obținerea puterii depline de către generalul Ion Antonescu, majoritatea profesorilor îndepărtați de la catedră și-au reluat activitatea, iar Universitatea și Facultățile sale au beneficiat de o nouă echipă de conducere, în frunte cu geograful Mihai David. Către sfârșitul războiului, după ce au trecut prin supliciu refugiuului, profesorii Universității aveau să fie supuși de către noile autorități altor presiuni, deosebit de puternice. O nouă etapă, și mai dificilă decât precedentă, începea, astfel, în istoria Universității din Iași. Tot tânărul istoric Adrian Vițalaru discută și despre *Studenții Universității*, începând

prin a arăta că la sfârșitul deceniului patru al secolului trecut, populația studentească era în continuă scădere, însă în anii următori numărul a crescut, ca urmare a sporirii locurilor repartizate Facultății de Medicină și a unei afluențe mai mari din partea tinerilor proveniți din Basarabia și Bucovina. Pe baza surselor documentare ajunge la concluzia că „în pofida războiului și a greutăților financiare, investiția universitară rămânea atractivă pentru tinerii ce alegeau studiile preuniversitare. Diploma de licență oferea posibilitatea unei inserții sociale rapide, precum și obținerea unui statut aparte în interiorul societății” (p. 498). În continuare, autorul discută despre accesul în Universitate, modalitatea de acordare a burselor, derularea studiilor, condițiile de cazare, cantina. În egală măsură amintește despre tentațiile implicării politice, evocă modul în care studenții își petreceau timpul liber și participarea acestora la efortul de război. Trebuie reținute în acest context și argumentele convingătoare aduse de autor în sprijinul ideii că procesul de comunizare a Universității din Iași a întâmpinat o rezistență semnificativă, care a venit mai ales din partea celor mai tineri membri ai corpului academic. Despre *Baza materială a Universității* discută Ionuț Nistor, care își construiește materialul în jurul ideii conform căreia Universitatea din Iași a fost greu încercată pe parcursul războiului, începând cu momentul când a fost nevoită să adăpostească Facultatea de Teologie refugiată de la Chișinău și sfârșind cu apropierea liniei frontului de răsărit. De asemenea, încartiruirile armatei germane și a celei române, precum și bombardamentele și incendiile au afectat grav infrastructura Universității, la care s-a adăugat cutremurul din noiembrie 1940. Un aspect inedit pus în evidență de autor privește modul în care Universitatea din Iași a profitat de pe urma capturilor de război, îmbogățindu-și vremelnicele zestre de cărți și aparatura de laborator. Următorul text, care vizează *Legăturile externe ale Universității*, este semnat de Adrian Vițalariu, care scoate în evidență precaritatea acestei dimensiuni a vieții universitare în vreme de război. Dacă în anii interbelici Universitatea ieșeană avea legături cu diverse instituții similare, institute de cercetare și biblioteci din Europa și din Statele Unite ale Americii, declanșarea conflagrației a redus vizibil anvergura contactelor externe. În perioada 1940-1944 s-au păstrat și consolidat legăturile academice doar cu instituții din țările aliate, din statele neutre și din zonele ocupate de Germania. Același autor se ocupă și de ceea ce s-a întâmplat cu *Universitatea în refugiu*. Atunci când a început evacuarea Universității „Cuza Vodă”, cum s-a numit instituția din 1942, în ziua de 25 martie 1944, aproximativ 1500 de persoane, profesori, studenți, personal auxiliar și familiile acestora au trebuit să părăsească Iașii, îndreptându-se spre județul Alba. De asemenea, studiul urmărește și modul în care s-a desfășurat operațiunea de evacuare a materialelor Universității, arhivele Rectoratului și ale Facultăților, volumele cele

mai valoroase din bibliotecile Universității, precum și piese ale instalațiilor din laboratoarele Facultăților. Concluzia autorului este că s-a reușit salvarea a 90% din averea Universității „Cuza Vodă”, astfel încât instituția a putut și să-și continue, parțial, activitatea. Tot Ionuț Nistor are în vedere și *Epurările*, un subiect care poate fi considerat deopotrivă sensibil și complex. Textul privind acest episod tragic din istoria Universității este deosebit de interesant și util, autorul arătând că „în vara anului 1945, se încheia, așadar, o primă etapă din procesul de epurare la Universitatea din Iași, o etapă marcată de abuzuri și dispute personale, desfășurate sub pretextul înlăturării din funcții a unor persoane aflate în cercul puterii carliste și antonesciene sau simpatizante ale mișcării legionare. A fost, în fapt, o încercare de eliminare a celor indezirabili noului regim și o acțiune în forță pentru controlul puterii și a vieții universitare, nefinalizată în 1945 și continuată sub alte forme, mai discrete, la începutul anilor 50” (p. 521). Studiul propus de colegul nostru are, așadar, principalul merit că face primele tatonări într-un domeniu cvasinecunoscut și indică o direcție de cercetare care se anunță prolifică.

Al optulea capitol al lucrării privește *Universitatea în timpul regimului comunist (1948-1989)*, ceea ce reprezintă un segment de istorie universitară care în monografiile anterioare a fost tratat exclusiv prin prisma ideologiei pe care o promova regimul totalitar. Studiile avansate în această secțiune prefigurează adevărate domenii de interes istoriografic, spre care sperăm ca în anii următori să se îndrepte numeroși specialiști. Prima contribuție, aparținând lui Adrian Vițalaru, vizează modul în care noul regim a schimbat *Structura Universității*, începând cu Decretul nr. 175 pentru reforma învățământului, din 3 august 1948. Configurația impusă în 1948 nu a fost definitivă, autorul considerând că „modificările repetate ale structurii Universității ieșene, dublate de instaurarea unui filtru ideologic riguros, reprezintă caracteristici ale primelor două decenii ale perioadei comuniste, marcând interstițiul în care s-a realizat procesul de comunizare a României” (p. 527). Tânărul universitar ieșean a urmărit cu multă acribie aceste metamorfoze prin care au trecut Facultățile Universității, ceea ce a dus la restituirea unei imagini elocvente a modului arbitrar în care regimul comunist a manipulat organizarea primei instituții de învățământ superior a țării. Astfel, „în cele patru decenii ale dictaturii comuniste, structura Universității ieșene a fost modificată de unsprezece ori”, emblematic fiind faptul că cele mai multe intervenții au avut loc între 1948 și 1960 (p. 535). Diverse aspecte care privesc *Universitatea și societatea* sunt evocate de Dan Lazăr, care își deschide intervenția arătând că intrarea României sub dominație „a reprezentat pentru comunitatea universitară ieșeană deturnarea unui profil academic racordat, până la declanșarea războiului, spiritului european” (538-539). Dintre aspectele vizate

de autor, cele mai importante sunt reprezentate de politizarea vieții academice, eliminarea indezirabililor, înregimentarea la nivelul partidului-stat a celor rămași în structurile universitare și impunerea unui model educațional de factură sovietică prin intermediul cenzurii și a unui control riguros în privința tuturor formelor de manifestare publică. În plan instituțional s-a trecut de la restrângerea autonomiei, la înlocuirea acesteia cu un control politico-ideologic total. Mecanismele de control au fost dezvoltate pentru a supraveghea activitățile fiecărui membru al comunității academice, profesor sau student, atât la nivelul spațiului universitar, cât și în viața cotidiană publică și privată. Materialul lui Dan Lazăr aruncă unele raze ale cunoașterii istorice asupra celei mai tragice perioade din istoria Universității din Iași. Lui Ionuț Nistor i-a revenit sarcina de a scrie despre *Activitatea didactică și științifică*, pornind de la constatarea potrivit căreia „prin legea din 1948 se instituia controlul total al partidului asupra învățământului, se deschideau perspectivele politizării acestuia, iar referențialul devenea marxism-leninismul” (p. 550). Deși cunoașterea a fost circumscrisă unei paradigme ideologice restrictive, unele enclave de cercetare onestă au supraviețuit, sfera disciplinelor exacte fiind mult mai ferită de intruziunea brutală a canonului oficial. Autorul redă diverse aspecte concrete privind funcționarea mașinării de propagandă în cadrul Universității, evidențiind multitudinea de forme sub care aceasta s-a manifestat. În următorul material, *Studentii Universității*, Adrian Vițalaru surprinde mecanismele ingineriei sociale destinată creării „omului nou”, arătând că aceasta a presupus schimbarea componenței corpului studentesc prin impunerea unor metode de selecție care nu țineau cont de calitățile intelectuale ale candidaților, punându-se în prim plan originea acestora. Se urmărea, așadar, atragerea unor studenți care să devină receptacole atente ale ideologiei comuniste și apoi colportori fideli ai acesteia. Asemenea modalități de admitere, corelate cu eliminarea unor cadre universitare valoroase, la care s-a adăugat comprimarea învățământului liceal și admiterea preferențială a unor categorii privilegiate, a făcut ca standardul de calitate să coboare vertiginos la Universitatea din Iași. Foarte utilă este analiza pe care o face autorul asupra evoluției cantitative a populației studentești, întrucât datele sistematizate aici pot constitui un excelent instrument de lucru pentru cercetările viitoare. Și în cadrul acestui capitol se vorbește despre *Baza materială a Universității*, contribuția fiind semnată de Ionuț Nistor. Autorul arată că una dintre preocupările constante și des invocate de conducerea Universității, de-a lungul întregii perioade comuniste, a fost continua dezvoltare a bazei materiale și a infrastructurii, pentru susținerea și eficientizarea activității didactice și de cercetare. Acest interes a fost cu atât mai justificat în primii ani de după război, cu cât clădirile și bunurile Universității au fost afectate de bombardamente sau

au suferit distrugerii în urma transformării lor în spitale și adăpost pentru trupe. Materialul surprinde plăcut prin bogăția de informații deosebit de utile privind modul în care s-a dezvoltat Universitatea sub raportul zestrei materiale. Lui Adrian Vițalari îi revine misiunea de a vorbi despre *Sărbătorirea centenarului (27-30 octombrie 1960)*, moment esențial pentru modul în care au evoluat relațiile dintre Universitate și statul totalitar. Pornind de la evidența potrivit căreia Universitatea reprezenta o „emblemă” a orașului, celebrările organizate în spațiul academic reprezentau momente de sărbătoare ale întregului oraș și, uneori, căpătau însemnătatea unor adevărate „sărbători naționale”. Manifestările dedicate *centenarului* au fost organizate într-un moment când elita comunistă urmărea să-și consolideze puterea după retragerea trupelor sovietice din România (1958) și a epurărilor din anii 1958 și 1959. Liderii comuniști doreau să obțină un sprijin intern, încercând, astfel, să iasă din starea de „război” cu anumite segmente ale populației, văzute din perspectiva ideologiei comuniste ca fiind „reacționare” și, deci, dificil de integrat proiectului comunist. Autorul identifică principalele direcții spre care își orientează cercetarea, arătând că „în textul de față ne propunem să identificăm mizele implicării conducerii Universității „Al. I. Cuza” în organizarea serbărilor dedicate centenarului, precum și modul în care au decurs pregătirile solemnităților din toamna anului 1960. Totodată, vom încerca să observăm poziția liderilor comuniști față de inițiativele universitarilor ieșeni și să oferim răspunsuri la câteva întrebări: ce a reprezentat sărbătorirea centenarului Universității din Iași pentru liderii comuniști? Putem interpreta momentul ca pe un început al concilierii între universitari și regimul comunist? În fine, dorim să schițăm o *image* a festivităților din perioada 27-30 octombrie 1960, ce poate fi, bineînțeles, întregită din perspectivă analitică și documentară” (p. 602). Pentru a ajunge la răspunsurile așteptate, autorul a folosit surse variate, fără să piardă din vedere nici o categorie de izvoare. Astfel, a reușit să surprindă efortul propagandistic depus de către autoritățile comuniste în perioada desfășurării centenarului, arătând că „aniversarea centenarului Universității ieșene poate fi imaginată ca o sărbătoare a <<noii Universități românești>> și ca o celebrare a victoriei depline a Partidului în lupta pentru controlul și <<transformarea comunistă>> a școlii românești. Aflată în faza incipientă a redefinirii unui nou profil politic intern și extern, elita comunistă a României era interesată de imaginea livrată opiniei publice interne și invitaților din străinătate” (p. 612). Maniera de lucru a tânărului universitar ieșean l-a condus spre obținerea unor răspunsuri la întrebările lansate, urmând ca dilemele neelucidate să facă obiectul unor viitoare explorări. Capitolul se încheie cu contribuția profesorului Alexandru-Florin Platon privitoare la *Relațiile internaționale ale Universității (1945-1989)*, autorul

ținând să precizeze de la început că „istoria legăturilor de cooperare și a schimburilor academice ale Universității din Iași cu instituțiile de învățământ superior din Europa și din lume a urmat-o pe aceea a însăși regimului comunist din România” (p. 615). Construit exclusiv pe baza fondul Rectoratului Universității „Al. I. Cuza” din Iași, ale cărui dosare sunt distribuite între DJIAN (anii 1945-1955) și AUAIC (anii 1956-1989), textul este deosebit de important prin prisma faptului că propune o direcție de studiu care va trebui să exploreze, așa cum însuși autorul o sugerează, bogatele fonduri arhivistice ale Ministerului Învățământului și cele ale Serviciului Român de Informații, aflate astăzi în custodia C.N.S.A.S., precum și sursele de istorie orală.

În cuprinsul capitoului al nouălea, privitor la *Universitatea în perioada 1989-2009*, autorii Gheorghe Iacob și Ionuț Nistor inaugurează un demers de istorie recentă la nivelul studierii trecutului celei mai vechi instituții moderne de învățământ superior din țară. Textul relevă faptul că între prioritățile asumate de conducerea Universității după revoluția din 1989 s-au numărat: eliminarea disciplinelor ideologice din planurile de învățământ, reorganizarea planurilor de învățământ și a programelor didactice, reorganizarea conținuturilor tematice ale cursurilor și seminariilor, accesul liber la orice sursă bibliografică, independența față de structurile de putere, reevaluarea corpului profesoral al Universității, în sensul asigurării cadrelor didactice pentru noile discipline și direcții de cercetare, reorientarea sau retragerea din sistem a celor care au fost legați exclusiv de disciplinele ideologice eliminate din planurile de învățământ, încadrarea masivă a resurselor tinere în Universitate la toate Facultățile și pentru toate domeniile. Autorii insistă asupra dificultăților care au marcat trecerea de la regimul dictatorial la democrație, surprinzând remanențele vechiului sistem și greutățile care au marcat emergența unui nou model de universitate. Din păcate, instituția a rămas dependentă aproape total de practicile trecutului, continuând să fie ancorată indisolubil într-un imobilism birocratic generat de dependența cvasitotală față de deciziile ministeriale. Mult invocata autonomie instituțională ramâne, și după două decenii, un ideal intangibil, atât timp cât deciziile esențiale sunt luate la nivel central. De asemenea, trebuie spus că textul oferă cititorilor câteva date statistice utile, mai ales în ceea ce privește dinamica populației studentești.

Capitolul zece privește *Simbolurile Universității (steme, sigilii, drapele)* și este realizat de Sorin Iftimi și Cătălin Hriban, doi specialiști în acest domeniu. Pornind de la ideea că „simbolurile Universității își au miza, legitimitatea și istoria lor, presupunând o abordare documentată, de substanță”, autorii propun, pe lângă analiza heraldică sau vexilologică „o abordare istorică a temei” (p. 689). Textul este remarcabil din punct de vedere al documentării, autorii aducând o contribuție esențială la cunoașterea uneia dintre cel mai puțin frecventate laturi

ale vieții universitare ieșene. Această contribuție trimite lumini nebănuite, putând fi considerată o „altfel” de istorie, întrucât prin simbolurile asociate spațiului academic ne este dezvoltat modul în care prima instituție modernă de învățământ superior și-a construit identitatea și s-a poziționat față de diverși factori de putere. Cei doi specialiști discută atât despre stemele Universității din Iași, cât și despre diverse obiecte cu valoare de simbol: drapele, vechile sigilii ale Rectoratului și Facultăților, decorațiile, toate păstrate astăzi în patrimoniul Muzeului Universității.

Volumul se încheie cu *Cronologia* realizată de Ionuț Nistor, *Bibliografia*, *Albumul foto* și *Indicele*, toate aceste compartimente reprezentând instrumente de lucru utile, care se impuneau incluse într-o contribuție științifică de o asemenea anvergură.

Noua *Istorie a Universității din Iași* reprezintă o lucrare complexă, care nu putea avea o arhitectură facilă, mai ales că editorii și-au asumat riscul uriaș de a propune un demers care să se elibereze de sub moștenirea istoriografică anterioară. Reușita întreprinderii este indubitabilă, însă, în mod paradoxal, aceasta nu este dată atât de coerența pe care o asigură ansamblul din perspectiva cunoașterii istorice, cât mai ales de valoarea unor contribuții punctuale, fie că este vorba despre capitole de sine stătătoare sau anumite aspecte din interiorul diverselor contribuții. Aici trebuie spus că transpare clar lipsa de unitate a volumului din punct de vedere conceptual, a metodologiei de lucru și a manierei în care sunt selectate sursele. Singurul liant îl reprezintă modul de organizare a capitolelor, ceea ce crează impresia unei grile unice, deși, dincolo de titlurile comune, abordările diferă substanțial. Cu toate acestea, lucrarea aduce numeroase elemente de progres în ceea ce privește cunoașterea istoriei Univesității din Iași și deschide multiple perspective pentru cercetările viitoare. Din acest unghi de vedere, considerăm că următorul deceniu trebuie să fie rezervat recuperării secvențiale a diverselor aspecte din trecutul academic ieșean, începând de la biografiile intelectuale și până la modul în care a evoluat patrimoniul instituțional. Acest efort reclamă un cadru instituțional de derulare și asigurarea unor condiții pentru formarea personalului pregătit să se lanseze într-un asemenea efort de cercetare. Dacă o asemenea cale va fi urmată, există șanse reale ca următoarea *Istorie a Universității* să aducă noi progrese în planul cunoașterii. Volumul dedicat istoriei Universității din Iași impresionează prin masivitatea intrinsecă și de conținut, lăsând totodată o puternică senzație de optimism. Aceasta este motivată de implicarea unor tineri specialiști capabili să susțină noi direcții de cercetare, ceea ce presupune prelucrarea unei cantități imense de surse, de la cele din arhive până la istoria orală. La împlinirea unui veac și jumătate de existență a Universității din Iași, întreg acest efort a dobândit

un cadrul formal de manifestare, prin intermediul publicațiilor Muzeului Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

BOGDAN-PETRU MALEON

Livia Ciupercă, *Pe urmele lui Paul Bujor. Berești-Iași-București*, Iași, Editura Spiru Haret, 2010, 214 p.

O istorie a Universității din Iași nu se poate socoti deplin realizată în lipsa monografiilor marilor profesori care au slujit catedrele facultăților. Un asemenea demers, care trebuie să conțină parcursul profesional și cel public, percepția profesorului și a operei, complexitatea omului în ultimă instanță, este dificil de realizat, având în vedere caracterul eterogen al disciplinelor și catedrelor Universității, precum și complexitatea și varietatea surselor. Din păcate, istoriografia așezământului universitar menționează puține referințe care au tratat biografiile unor personalități, acestea fiind mai cu seamă pentru unii profesori ai Facultăților de Litere și Drept. Din acest motiv, orice studiu monografic asupra unui profesor al Universității din Iași merită semnalat.

Doamna Livia Ciupercă, fost profesor de limba și literatura română, a devenit, în ultimele două decenii, un autor publicat frecvent de către editurile ieșene. Printre genurile frecventate se enumeră lucrări de pedagogie, de gramatică a limbii române sau teste pentru bacalaureat, precum și unele încercări cu miză monografică¹. De asemenea, în revistele culturale și în ziarele din Iași, Livia Ciupercă a ținut o cronică a manifestărilor culturale care au animat spațiul liceean și nu numai.

Paul Bujor (1862-1952), profesorul subiect al lucrării aici prezentate a fost unul dintre dascălii prestigioși ai Facultății de Științe din cadrul Universității din Iași, din primele decenii ale secolului XX, creator al școlii ieșene de biologie. Biografia lui Paul Bujor interesează, în cea mai mare măsură, prin prisma rolului politic jucat în cadrul grupării țărăniste din Iași în perioada interbelică. Adept al ideilor socialiste de la finalul secolului al XIX-lea, apoi apropiat de liberali, Paul Bujor a fost unul dintre cei mai activi profesori ai Universității din Iași în primul deceniu interbelic. A candidat pentru funcțiile de rector, de senator al Universității, a fost deputat în Parlamentul României Mari, a întreținut în mod consecvent o pagină de analiză politică în ziarele de orientare țărănistă. S-a manifestat atât pe scena politică, dar și în zona culturală, fiind unul dintre ctitorii revistei „Viața Românească”. De asemenea, activitatea parlamentară, cea

¹ Livia Ciupercă, *Brătescu-Voinești. Studiu monographic*, Iași, Editura „Dosoftei”, 1996.

administrativă, în fruntea Facultății de Științe, și „adaptarea” sa la noul regim în anii de început ai comunismului românesc sunt teme la fel de importante pentru redarea imaginii dintre cele mai marcante și longevive personalități ale Universității din Iași. Din păcate, ideile sale de stânga au făcut ca istoriografia din a doua jumătate a secolului XX să îl revendice drept unul dintre pionerii promovării ideilor comunismului, fapt care a denaturat, într-o bună măsură, cunoașterea personalității sale.

Cartea este compusă din două părți: *Paul Bujor. Schiță biografică* (p. 1-155) și *Moldova. Județul Covurlui. Berești de Covurlui. Schiță monografică* (p. 157-210). Autoarea a considerat, în mod neinspirat, că în cuprinsul lucrării localitatea unde s-a născut profesorul Paul Bujor merita o micro-monografie. Din păcate, cele două părți ale volumului nu reprezintă, prin valoarea informațiilor sau prin tratarea temelor alese, un sprijin pentru susținerea țelului asumat de către titlul lucrării. Cititorul nu este avertizat, într-o *Introducere* sau un *Cuvânt înainte*, de faptul că volumul conține două subiecte diferite. De asemenea, lucru care face greu de cântărit reușita textului, autoarea nu își precizează mizele propuse și nici nu ne prezintă concluziile sale la final. Capitolele lucrării, corespunzătoare unora din secvențele de viață ale lui Paul Bujor, conțin între 2 și 3 pagini, în care sunt redată o serie de informații identificate la nivelul fondurilor de arhivă sau în lucrările consultate. Nu sunt oferite date noi despre activitatea politică, culturală sau universitară, despre rolul lui Paul Bujor în timpul Primului Război Mondial, despre relația sa cu Ionel Brătianu, cartea limitându-se să rezume informații din lucrările cunoscute.

Din păcate, lucrarea *Pe urmele lui Paul Bujor* cumulează carențele majore ale volumelor apărute la edituri care nu joacă un rol în zona spațiului academic, printre care se numără și editura de față. Lipsa referențelor științifice a „ușurat” mult efortul autoarei de a pune în pagină toate informațiile găsite fără a le sistematiza și fără a le interpreta. Cartea este mai mult o prezentare eșalonată în episoade, alese doar după sursele găsite și nu după importanța și relevanța contextelor academice, politice sau culturale din biografia profesorului Paul Bujor. Era mai util ca autoarea să propună o desfășurare cronologică a temelor alese și, mai important, să interpreteze informațiile. De asemenea, unele dintre episoadele relevante pentru cariera lui Paul Bujor nu sunt redată prin convocarea unor informații inedite, fragmentele respective conținând mai ales emoțiile autoarei în fața surselor sau a locurilor prin care a trecut Bujor (p. 67). Această manieră de abordare îndepărtează, în opinia noastră, cartea de pretenția unei cercetări istorice. După lectura volumului, o provocare firească cu care se confruntă oricare cititor este de a putea să discearnă dacă a parcurs pagini de literatură sau se află în fața unei biografii. Avem impresia că nici autoarea volumul

nu a reușit să-și reprezinte natura demersului său, în sensul de a clarifica dacă a produs o carte de istorie sau o lucrare literară aparținând genului epic. O astfel de ambiguitate transpare chiar din titlu, *Pe urmele lui Paul Bujor* putând trimite atât la o trecere în revistă, din păcate succintă, a unor episoade din biografia profesorului de biologie, dar și la o poveste a etapelor documentării autoarei.

De asemenea, în volum alternează fără nici un fel de logică textul scris cu corp 12 și 10, fără a se deosebi prin aceasta citatele și textul propriu-zis. O altă carență a lucrării ține de problema utilizării surselor. Autoarea a valorificat unele surse de arhive, dar fără a menționa, decât rar și atunci în mod greșit, fondul, dosarul sau pagina. Simpla mențiune, în alte cazuri, a Direcției Județene de unde a extras informațiile, fără precizarea fondurilor de arhivă, nu prezintă garanții suficiente pentru credibilitatea informației. Aceeași problemă și la citarea articolelor și a unor cărți, unde nu este folosit un sistem unitar.

Autoarea s-a străduit să parcurgă cât mai multe surse de arhivă, aflate în fondurile unor instituții din Iași, Galați, Vaslui sau București. Aceste informații se regăsesc în volum, însă impresia generală este că autoarea s-a grăbit să ofere manuscrisul spre tipar. Un editor atent sau un referent științific ar fi îndrumat autoarea să îmbunătățească textul, să interpreteze și să sistematizeze materialul folosit, să lărgească bibliografia folosită. Din păcate, în ciuda eforturilor depuse de Doamna Livia Ciupercă, volumul rămâne doar la stadiul de introducere, constituind un punct de plecare util la biografia profesorului Paul Bujor.

CĂTĂLIN BOTOȘINEANU

Bogdan-Petru Maleon (editor), *The Forgotten Origins of Universities in Europe: "Birthday Seminar" on the 25th anniversary of the Coimbra Group*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2011, 124 p.

Cele șase contribuții care alcătuiesc acest volum colectiv au fost prezentate cu ocazia unei reuniuni științifice internaționale de înaltă ținută academică, desfășurată la Bruxelles, la data de 25 octombrie 2010. Este vorba despre a 25-a aniversare a existenței Grupului Coimbra, organizație universitară europeană, formată din cele mai prestigioase și cu tradiție universități. Tematica abordată în cadrul volumului este aferentă originilor uitate ale universităților europene, subiect ales de către comitetul organizațional, condus de către Inge Knudsen, profesor la Universitatea din Aarhus, Danemarca. Din prefața lucrării, semnată de către Bogdan-Petru Maleon, aflăm că autorii nu și-au propus să abordeze originile controversate ale universităților europene, lucru realizat cu

profesionalism în istoriografia occidentală, ci să evidențieze forme uitate ale învățământului superior european, care au contribuit, direct sau indirect, la apariția și dezvoltarea primelor universități create pe bătrânul continent.

Directorul Grupului Coimbra, Inge Knudsen, semnează primul text din volum. Intervenția profesorului danez este concentrată asupra celor 25 de ani de aniversare a Grupului Coimbra. Totodată, textul cuprinde menționarea sumară a unor centre de învățământ care au precedat universitățile. De precizat că aceste centre au existat, din punct de vedere geografic, atât în Europa, cât și pe alte continente. Consemnarea exhaustivă a acestor instituții de învățământ superior este o întreprindere utopică, pentru că, așa cum precizează Inge Knudsen, despre multe astfel de centre nu s-au păstrat dovezi istorice ori de altă natură. Un caz fericit îl reprezintă, fără îndoială, Biblioteca din Alexandria. Asupra acesteia se oprește Juan Luis Garcia Alonso, care își intitulează studiul său *The Library of Alexandria as a Higher Education Institution: Teaching and Learning in Ancient Time and Beyond* (pp. 17-40). Juan Luis Garcia Alonso, profesor la Universitatea din Salamanca, urmărește în această investigație istoria Bibliotecii din Alexandria, instituție ce a depozitat și a conservat mari valori, până la arderea ei în 391. De asemenea, textul cuprinde și câteva imagini relevante. Următoarea cercetare, *The Imperial Hight School of Constantinople* (pp. 41-62) aparține lui Bogdan-Petru Maleon, cadru didactic la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, care prezintă istoria școlii înalte din capitala Bizanțului. Marcată de ruptură și continuitate, evoluția acestei instituții academice, aflată sub patronajul direct al împăratului, este fidel reconstituită de către universitarul ieșean, în urma unui demers istoriografic de larg orizont bibliografic. Miguel A. Manzano Rodriguez, afiliat instituțional Universității din Salamanca, vorbește despre *University and „Madrasah”*: *Knowledge as Identity and Legitimacy* (pp. 63-84). De precizat că *madrasah* este un termen arab, care definește orice tip de instituție de învățământ, laic sau religios. Peter Debreczeni, de origine maghiară, dar cu studii în Algeria, oferă cititorului o cercetare intitulată *The Islamic Doctorate and Universitas – on the Origin of the Social Dimension in Western Mediaeval Cooperatives* (pp. 85-93), pe parcursul căreia autorul realizează o paralelă între sistemul de educație islamic și cel din Occidentul medieval latin. Astfel, această cercetare comparativă, ilustrată și prin câteva diagrame, surprinde maniere de instruire comune, precum cunoscutele metode scolastice utilizate în drept și teologie, *quaestiones disputatae* și *reperationes*. Ultimul studiu din acest volum, *Hidden and Denied. Contribution of Women to the Origin of Western Universities* (pp. 95-120) aparține Michelei Pereira, profesor de istorie și filosofie medievală la Universitatea din Siena. Textul reînvie figura unor personalități feminine care au contribuit la dezvoltarea științei medievale

occidentale, precum Hildegard von Bingen (1098-1179), cunoscută călugăriță benedictină, care s-a remarcat în multiple domenii precum teologie, muzică, medicină ori biologie. O altă personalitate feminină care se află în atenția Michelei Pereira este Marguerite Porete, autoare mistică, arsă pe rug în 1310 pentru ideile sale. De asemenea, această cercetare o include și pe Jacoba Felicia „de Almania”, care a adus contribuții însemnate în medicina secolului al XIV-lea.

O scurtă biografie a autorilor care semnează studiile încheie acest volum colectiv, care constituie o contribuție adusă unui domeniu prioritar și incitant. Este o provocare care îndeamnă la alte inițiative de acest fel.

IULIAN MARCEL CIUBOTARU

Seminarul Matematic Alexandru Myller. 100 de ani de existență, coord. Gh. Aniculăesei, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2010, 279 p.

Volumul pe care îl semnalăm aici interesează, deopotrivă, pe cei preocupați de acumulările matematicii ca disciplină, dar și pe istoricii care studiază trecutul Universității din Iași, în acest ultim caz, mai ales prin prisma publicării memoriilor profesorului Alexandru Myller, *O carieră universitară*. Cartea este compusă din trei părți, prima dedicată *Apariției și evoluției instituției* (p. 1-102), conține memoriile amintite (p. 1-81) și textul profesorului M. Turinici despre directorii Seminarului Matematic; partea a doua este dedicată *Direcțiilor de cercetare științifică* dezvoltate la Seminarul Matematic din Iași, fiind surprinse evoluția geometriei, astronomiei, ecuațiilor diferențiale, analizei matematice, algebrei și celor care au slujit catedrele sau cursurile respective de-a lungul unui secol și jumătate de învățământ matematic la Iași (p. 103-222); al treilea grupaj este dedicat unor *Gânduri despre Seminar* (p. 223-262).

Lucrarea la care ne referim reprezintă un volum omagial, prilejuit de centenarul Seminarului Matematic (1910-2010), perioadă care se confundă cu școala matematică ieșeană, căreia profesorii Botez, Myller și Mayer i-au imprimat caracterul științific și i-au asigurat relevanța europeană. În meritele majore ale școlii matematice ieșene, Biblioteca Seminarului joacă un rol aparte, suscitând amintirea vie a celor care s-au format în laboratorul gândit și pus în operă de Al. Myller. La nivelul prefeței, profesorul Gh. Aniculăesei prezintă mizele volumului, ca fiind „un omagiu adus <atât> Seminarului și creatorului său – Profesorul Al. Myller, cât și celor care, de-a lungul timpului, au slujit cu dăruire această instituție” (p. X).

Profesorul Alexandru Myller (1879-1965) reprezintă un nume important în matematica europeană și, prin școala formată la Universitatea din Iași, a devenit unul dintre cei care au pus bazele geometriei ca disciplină în România. Memoriile ilustrului matematician, care a fost rector (1944-1945) în anii grei de la finele războiului și a prezidat comisia de „epurări” operate în rândul corpului profesoral (1944) nu reprezintă ceea ce am fi așteptat de la o asemenea personalitate. Scrise în anii '60 ai epocii comuniste, amintirile lui Alexandru Myller sunt extrem de inegale și sugerează mai curând o preocupare pentru modul cum va recepta posteritatea travaliul profesorului, decât o restituire fidelă a celor patru decenii trăite la catedra Universității din Iași, din 1910 și până în anii '50. Prin acest efort simbolic, Alexandru Myller și-a configurat un trecut prin care spera să obțină recunoașterea publică a locului său, meritat de altfel, în formarea unei școli matematice la Universitatea din Iași.

Memoriile sunt editate de către profesorul M. Turinici, care, matematician fiind, nu are experiența necesară, specifică muncii de editare. Însoțite de note și comentarii, cu un adaos de informații privindu-i pe „actanții” perioadei, aceste amintiri și-ar fi spusit valoarea.

Deși în cele 81 de pagini Alexandru Myller își descrie parcursul administrativ în Facultatea de Științe a Universității, se remarcă imaginea singulară, aproape izolată, a existenței și funcționării acestuia în complicata, din punct de vedere politic, Facultate de Științe a perioadei interbelice. Memorialistul face o trecere în revistă a etapelor decisive din viața sa, cu un ochi îndreptat către cenzura Partidului Comunist, care îi putea rescrie biografia dacă observațiile sale nu respectau binomul socialist-legionar, pentru epoca interbelică, și comunist-fascist, pentru anii de după război. Deși are unele tușe personale asupra unor evenimente, precum antisemitismul din Universitate, războiul, epurarea, perioada rectoratului, amintirile lui Myller nu reușesc să facă un inventar al circumstanțelor interbelice sau al epurărilor din începutul comunist al Universității și nu descriu colegii din Facultate. Astfel încât, parcurgând aceste amintiri nu aflăm cine a fost profesorul și omul Alexandru Myller, în afara acumulărilor științifice din cadrul Seminarului. Prin publicarea memoriilor, rămân încă multe dileme nerezolvate și semne de întrebare asupra comportamentului său.

Cu toate acestea, *O carieră universitară* rămâne un document important pentru istoria Universității din Iași, constituind un izvor memorialistic pentru relația biografie-spațiu instituțional, mai cu seamă în contextul comunist de după Al Doilea Război Mondial.

